

УДК 339.564:432

Карасьова Н.А.,
к.е.н., докторант
ННЦ "Інститут аграрної економіки", м. Київ

КОМПАРАТИВНІ ПЕРЕВАГИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Karasova N.A.,
cand.sc.(econ.), doctoral candidate
NSC "Institute of Agrarian Economics", Kyiv

COMPARATIVE ADVANTAGES OF UKRAINE'S AGRICULTURE IN INTERNATIONAL TRADE

Постановка проблеми. Одним з основних показників розвитку економічної системи, який відображає міжнародну спеціалізацію та позиції країни на світових ринках є структура експортно-імпорتنних потоків, що формується в результаті наявних компаративних переваг в міжнародній торгівлі. Для розвинутих економік та їх окремих галузей типовим є переважання в експорті високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю, що забезпечується за рахунок використання динамічних факторів виробництва. Значна ж частка країн, що розвиваються спеціалізується на експорті сировинних товарів, що зумовлює низьку ефективність.

В сучасних умовах, маючи значний ресурсний потенціал, український аграрний сектор окрім важливої соціальної функції здатний забезпечувати стабільний притік валюти в національну економіку, визначаючи одну з основних спеціалізацій країни, а прогресивність та диверсифікація товарних потоків – високий економічний ефект. Тому, для виявлення проблемних місць та резервів розвитку експортного потенціалу актуальним постає питання дослідити, які саме компаративні переваги в зовнішній торгівлі має нині аграрний сектор України та на скільки якісною є структура його експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До теоретико-методологічних аспектів розвитку експортного потенціалу та зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України звертались у своїх наукових роботах такі вчені, як О. Антонюк [1] та С. Бестужева [2], які досліджували товарну та географічну диверсифікацію експортних потоків аграрного сектору. М. Бетлій та О. Бородіна [3], С. Кваша та В. Власов [4], М. Сайкевич [5] займалися питаннями стимулювання експортного потенціалу, зокрема в контексті асоціації України з ЄС, О. Шубравська [6], О. Яценко [7] вивчали перспективи експортоорієнтованого розвитку в умовах глобалізації. Однак, широкий спектр проблематики та динамічність зовнішніх умов вимагають безперервного аналізу макроекономічних параметрів та показників експортоорієнтованої діяльності. Дані дослідження будуть утворювати аналітичну основу для розробки експортної стратегії аграрного сектору, виявлення перспективних напрямів розвитку та обґрунтування організаційно-економічних механізмів підвищення ефективності використання експортного потенціалу.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу компаративних переваг та структури експорту аграрного сектору визначити місце України на світовому агропродовольчому ринку, встановити наявні переваги в зовнішній торгівлі та обґрунтувати напрямки підвищення ефективності експорту аграрного сектору України.

В основу методики дослідження було покладено кластерний аналіз, який дав можливість співставити економічні показники розвитку багатьох країн світу та визначити місце України у світовому експорті сільськогосподарської продукції. Дослідження «товарного ядра» експорту, його перспективності та напрямів подальшого розвитку було здійснено за допомогою аналізу компаративних переваг. Інструментом для виконання кластерного аналізу та зведення коефіцієнтів слугувало програмне забезпечення для ПК STATISTICA.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з 2000 р., в Україні спостерігається стала тенденція до зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, зокрема, з 2005 р. по 2015 р. валовий обсяг агропродовольчих товарів зріс на 32%. Разом з тим, відбувається постійне нарощування обсягів експорту в аграрному секторі (приріст за вказаний період – 70%) та позитивного сальдо зовнішньої торгівлі. В цілому експорт перекриває імпорт на 77%.

В товарній структурі експорту агропродовольчих товарів найбільшу частку у 2015 р. займає соняшникова олія (21,3%). Це довгоочікуваний та позитивний результат, який означає, що на перші експортні позиції виходить перероблений продукт з високою доданою вартістю. На другому та

третьому місцях традиційно за останні роки розміщуються кукурудза (20,1) та пшениця (13,7). Значний експортний потенціал галузі дозволяє стверджувати про міцні позиції на світових агропродовольчих ринках, але, на відміну від лідерів міжнародної торгівлі, основною проблемою для країни залишається високий рівень концентрації та, відповідно, низький ступінь товарної диверсифікації експортних потоків аграрного сектору. Для визначення місця та позицій України у світовому експорті сільськогосподарської продукції було застосовано метод кластерного аналізу.

В даному випадку сукупність об'єктів, або інформаційна база дослідження складалась із показників ВВП на душу населення, виробництва та експорту сільськогосподарської продукції на душу населення, а також структури експорту 148 країн. На основі показників ВВП, обсягів виробництва та експорту на душу населення було сформовано 6 кластерів (табл. 1), Україна за даними параметрами увійшла до 5 кластеру.

Здійснюючи розрахунки, приходимо до висновку, що перші три кластери (1-2-3) представлені найбільш розвинутими країнами, які генерують близько 60 % світового ВВП. До них відносяться всі країни Західної Європи, Естонія, Чехія, Словенія, Канада, США, Ізраїль, Саудівська Аравія, Кувейт, Бахрейн, Оман, Нова Зеландія, Австралія, Японія, Тайвань, Південна Корея та кілька малих острівних держав. Найменш розвинуті країни відносяться до 6-го кластеру.

Україна за наведеними вище ознаками потрапляє у 5-й кластер разом із Албанією, Болгарією, Румунією, Сербією, Білорусією, Молдовою, Парагваєм, Південно-Африканською республікою, Анголою, Перу, Туркменістаном, Тунісом, Тайландом, Китаєм та деякими іншими.

Таблиця 1

Характеристика кластерів країн світу, 2013 р.

Номер та характеристика кластера		ВВП, млн дол.	Виробництво агропродовольчої продукції, млн дол.	Експорт (гр. 1-24 УКТ ЗЕД), млн дол.	Кількість країн у кластері
1	Сума	1240681	4294171	11180321	3
	Мах на душу нас.	104	0,3	1,2	
	Середнє	64,1	0,2	0,7	
	Міп на душу нас.	25	0,03	0,2	
	% від світового	2	0,2	0,8	
2	Сума, млн дол.	38558269	479	645	22
	Мах на душу нас.	66	2	5	
	Середнє	52	0,6	1	
	Міп на душу нас.	38	0,07	0,02	
	% від світового	51	19	46	
3	Сума, млн дол.	6475257	97921	120589	14
	Мах на душу нас.	35	0,8	1	
	Середнє	27	0,3	0,5	
	Міп на душу нас.	19	0,09	0,01	
	% від світового	9	3	9	
4	Сума, млн дол.	9407605	423166	278827	24
	Мах на душу нас.	18	1	2	
	Середнє	14	0,5	0,6	
	Міп на душу нас.	10	0,2	0,002	
	% від світового	13	17	20	
5	Сума, млн дол.	12670791	803074	171015	30
	Мах на душу нас.	9	0,9	0,9	
	Середнє	6	0,4	0,2	
	Міп на душу нас.	4	0,1	0,001	
	% від світового	17	32	12	
6	Сума, млн дол.	5368730	658281	148836	55
	Мах на душу нас.	4	0,6	0,5	
	Середнє	2	0,2	0,08	
	Міп на душу нас.	1,3	0,05	0,0003	
	% від світового	7,1	26,13	10,7	
Всього, тис дол.		75117621000	2518797001	1397068837	148

Джерело: розраховано автором на основі даних [8; 9].

За показниками виробництва агропродовольчої продукції та її експорту на душу населення лідируюче місце займають 22 країни 2-го кластеру. На їх долю припадає 19% світового виробництва та 46% світового експорту продовольчих товарів. Ці країни демонструють і найвищі показники ефективності виробництва у відповідному секторі. Крім того, варто зазначити, що найбільша частка виробництва (31,9%) припадає на країни 5-го кластеру (куди відноситься і Україна), однак в даній кластеризації основну частку бере на себе Китай – 23,5%. За показниками виробництва та експорту на душу населення в аграрному секторі Україна тяжіє до лідерів цієї групи, демонструючи дані показники на рівні 679,3 тис дол. та 376,1 тис дол. відповідно, перевищуючи середній показник по виробництву в 4-й, 3-й та 2-й групах. Така ситуація може складатися, по-перше, внаслідок недостатньої насиченості відповідними товарами на внутрішньому ринку, на який з більшості товарних позицій і орієнтований український аграрний сектор, а по-друге, через бар'єри та кон'юнктуру на зовнішніх ринках.

Для розрахунку стратегічних напрямів розвитку, можливостей переходу експорторієнтованого виробництва національного аграрного сектору у вищий кластер та визначення перспективного «товарного ядра» експорту в роботі були розраховані відносні компаративні переваги в структурі експорту та імпорту кожної країни і України, зокрема. Для реалізації відповідного методичного підходу та забезпечення релевантних результатів було також здійснено вибірку країн в кожному кластері, які формують основу його експорту та імпорту агропродовольчої продукції (табл. 2). З огляду також на те, що в країнах 1-го кластеру експорт сільськогосподарської продукції займає дуже незначну частку, даний кластер не увійшов у вибірку.

Таблиця 2

Дані вибірки країн для аналізу компаративних переваг кластеру, 2013 р.

	Номер кластеру				
	2	3	4	5	6
Кількість країн у кластері	22	14	24	30	55
Кількість країн у вибірці	6	3	6	6	5
% країн у вибірці	27	21	25	20	9
Експорт країн у вибірці, млн. дол.	486617	97027	212674	126624	102381
% експорту країн у вибірці	75	80	76	74	69
Імпорт країн у вибірці, млн. дол.	395453	89306	114322	255298	142470
% імпорту країн у вибірці	63	62	62	71	55

Джерело: розраховано автором.

З даних наведеної таблиці 2 випливає, що в середньому зі 148 країн на долю лише 25 припадає від 70% до 80% експорту та від 55% до 71% імпорту агропродовольчої продукції. В таблиці 3 наведені розраховані показники компаративних переваг для кожного кластера та окремо для агропродовольчої продукції України. Визначення компаративних переваг кластера розраховувалось за формулою 1.

$$K\Pi_{ij} = \ln \left[\frac{\sum_{i=1}^l Ex_{ij} / \sum_{i=1}^l Im_{ij}}{\sum_{i=1}^l \sum_{j=1}^n Ex_i / \sum_{i=1}^l \sum_{j=1}^n Im_i} \right] \quad (1)$$

де $K\Pi_{ij}$ – коефіцієнт компаративної переваги за j -м товаром;

Ex_{ij} / Im_{ij} – експорт та імпорт j -го товару i -ї країни;

Ex_i / Im_i – експорт та імпорт i -ї країни;

l – кількість країн; n – кількість товарів.

Аналіз таблиці 3 свідчить, що в кластерах 2, 3, де знаходяться найбільш економічно розвинуті країни компаративні переваги у торгівлі агропродовольчими товарами знаходяться в межах від 0 до 2, тобто розподіляються рівномірно. В кластерах 4, 5 та 6, де знаходяться менш розвинуті країни відповідний діапазон розширюється до коефіцієнтів 3,0; 3,5 і навіть 4.

Таблиця 3

Характеристика кластерів за компаративними перевагами

Коефіцієнт компаративних переваг	Україна	Кластер				
		2	3	4	5	6
Разом більше 0, з них у проміжку:	34	46	34	21	28	33
0,0-0,5	2	28	16	10	12	14
0,5-1,0	4	9	7	5	7	7
1,0-1,5	5	8	8	4	3	3
1,5-2,0	3	0	3	1	2	3
2,0-2,5	2	0	0	0	1	2
2,5-3,0	4	0	0	1	2	2
3,0-3,5	1	0	0	0	1	1
3,5-4,0	3	0	0	0	0	1
більше 4,0	10	0	0	0	0	0
У відсотках до підсумку, %						
Разом більше 0, з них в проміжку:	38	51%	38%	23%	31%	37%
0,0-0,5	5,9	60,9	47,1	47,6	42,9	42,4
0,5-1,0	11,7	19,6	20,6	23,8	25,0	21,2
1,0-1,5	14,7	17,4	23,5	19,0	10,7	9,1
1,5-2,0	8,8	0,0	8,8	4,8	7,1	9,1
2,0-2,5	5,9	0,0	0,0	0,0	3,6	6,1
2,5-3,0	11,7	0,0	0,0	4,8	7,1	6,1
3,0-3,5	2,9	0,0	0,0	0,0	3,6	3,0
3,5-4,0	8,8	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0
більше 4,0	27,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: розраховано автором

Для України, зокрема, також є характерним широкий спектр коефіцієнтів КП. На рис. 1, 2 наведені спектрограми, побудовані на основі показників компаративних переваг, визначених для кожного кластеру та окремо для України.

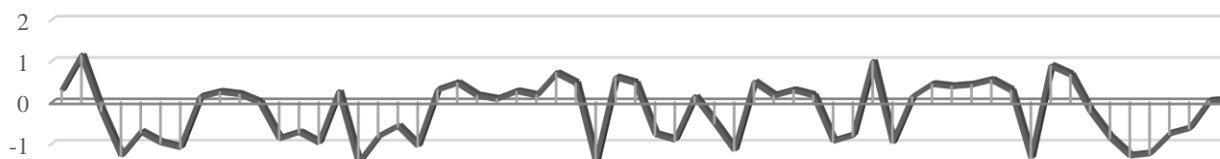

Рис. 1. Компаративні переваги міжнародної торгівлі агропродовольчими товарами, кластер 2

Джерело: побудовано автором

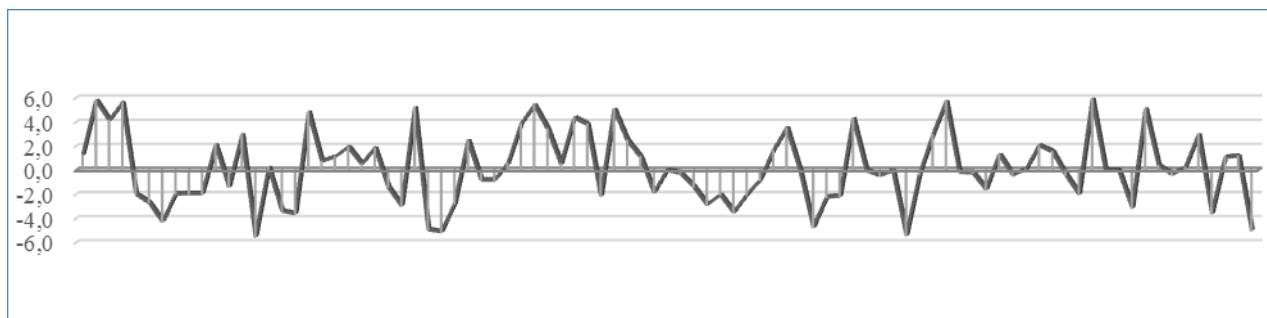

Рис. 2. Компаративні переваги міжнародної торгівлі агропродовольчими товарами, Україна

Джерело: побудовано автором.

З аналізу випливає наступне:

1) діапазон коефіцієнтів компаративних переваг в економічно розвинутих країнах є однорідним та не має різких відхилень, тобто структура експорту та імпорту агропродовольчих товарів є досить диференційованою, а по більшості товарних груп відповідні країни мають стабільні переваги у міжнародній торгівлі;

2) відхилення коефіцієнтів корпоративних переваг в діапазоні від (4,0) до (-4,0), як видно зі спектрограми (рис. 2), наближає Україну до 6-го кластера. Тобто в товарній структурі експорту та імпорту агропродовольчих товарів таких країн, зокрема і України, існують сформовані сильні переваги в торгівлі одними товарами, на нашу думку, вони зумовлені більш природними факторами (природно-кліматичними умовами, цінними перевагами через дешевизну робочої сили тощо), та упущені вигоди від потенціальної торгівлі іншими товарами, які виникають через неспроможність конкурувати на міжнародному ринку за рахунок динамічних конкурентних переваг. За показником виробництва агропродовольчих товарів на душу населення Україна наближається до 2-го кластера, що свідчить про орієнтованість переважної більшості товарів на внутрішній ринок.

3) «згладжування» діапазону коефіцієнтів компаративних переваг в аграрному секторі України можливе по мірі наближення структури експорту до структури країн 2-го та 3-го кластерів. Це можливо, в першу чергу, за рахунок зменшення частки товарів з низькою доданою вартістю в структурі експорту та збільшення частки високомаржинальної продукції з вищим ступенем переробки.

Щодо конкретних товарних позицій, в яких вітчизняні експортери мають компаративні переваги, то вони наведені в таблиці 4.

Таблиця 4

Основні експортні товарні позиції, щодо яких аграрний сектор України має компаративні переваги

Товарна позиція	Компаративна перевага	Товарна позиція	Компаративна перевага
Пшениця	5,8824	Мед	2,9520
Кукурудза	1,6549	Цукор	0,2348
Сорго	0,7336	Гірчична олія	0,5051
Жито	1,1083	Олія соняшникова	5,8922
Ячмінь	2,9480	Соева олія	3,4168
М'яса	1,0991	Ріпакова олія	0,5051
Насіння олійних	0,5520	Кукурудзяна олія	4,3515
Макуха олійних	3,8401	Волоські горіхи	5,6552
Кукурудзяна мука	2,9436	Гриби	2,4599
Пшенична мука	1,5342	Бобові зернові	1,8401
М'ясо птиці	0,3606	Анаїс, бодян, фенхель, коріандр	1,0801
Тверді сири	0,0756	Яечний порошок	5,4587

Джерело: розраховано автором

З метою порівняння товарних позицій, з яких переваги в міжнародній торгівлі мають країни вищих кластерів, була сформована таблиця 5, де проаналізовані 15 країн вибірки з 2-го, 3-го та 4-го кластерів, а також Україна.

Таблиця 5

Основні експортні товарні позиції в країнах вибірки 2-4 кластерів

Товарна позиція	Відсоток співпадінь > 0 у вибірці	Україна	Товарна позиція	Відсоток співпадінь > 0 у вибірці	Україна
1	2	3	4	5	6
Пшениця	53%	+	Сири тверді	40%	+
Овес	33%	-	Яйця птиці	40%	-
Просо	40%	-	Овочі свіжі	40%	-
Кукурудза	46%	+	Овочі заморожені	46%	-
Ячмінь	46%	+	Фрукти свіжі	33%	-
Жито	33%	+	Тваринні жири	46%	-
Гречка	33%	-	Соева олія	60%	+
Насіння олійних	46%	+	Кукурудзяна олія	46%	+

продовження табл. 5

1	2	3	4	5	6
Кукурудзяна мука	46%	+	Ріпакова олія	46%	+
Бобові зернові	40%	+	Цукор	53%	+
М'ясо птиці	46%	+	Тютюн	46%	–
Свинина	46%	–	Морепродукти	52%	–
М'ясо ВРХ	46%	–	Безалкогольні напої та пиво	46%	–
Молоко та молочні продукти	46%	–			

Джерело: розраховано автором

З аналізу випливає, що не дивлячись, що структура української агропромислової продукції поступово змінюється на користь товарів, що проходять первинну та подальші переробки, основні групи товарів, а саме, свинина та м'ясо ВРХ, молоко та молочні вироби, яйця, фрукти та овочі залишаються поза межами українського експорту. Тоді як саме такі товари формують основний кошик експорту економічно розвинутих країн. «Ядром експорту» для товарів продукції АПК виступають олія соняшникова, кукурудза, пшениця, макуха з рослинних жирів, насіння ріпаку, ячмінь та соєві боби. Серед близько 170 найменувань товарних позицій експорту 75% валютної виручки припадає лише на сім позицій. Дуже незначними в товарній структурі експорту аграрного сектору є доля овочів (0,6%), м'яса та м'ясопродуктів (2,8%), яєць (1,6), фруктів, бобових тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Не дивлячись на вагомий аграрний та експортний потенціал, а також одну з головних бюджетоформуєчих функцій галузі, Україна все ще знаходиться на периферії світового агропродовольчого ринку, спеціалізуючись на сировинних товарах та не використовуючи динамічні фактори конкурентної боротьби за ринки збуту. Високий рівень товарної концентрації ставить ефективність розвитку експортоорієнтованої діяльності в абсолютну залежність від умов зовнішніх сировинних ринків. За показниками виробництва та експорту на душу населення в аграрному секторі Україна тяжіє до лідерів своєї групи країн, однак якість товарної структури знижує загальну ефективність експорту.

На сучасному етапі Україна володіє компаративними перевагами в торгівлі зерновими та продуктами їх переробки, рослинними жирами, медом, горіхами та цукром. Товарами, в торгівлі яких Україна не має компаративних переваг нині, але виробництво яких необхідно нарощувати разом із покращенням їх якості є молоко та молочні продукти, яйця птиці, м'ясо ВРХ, свинина, овочі та фрукти. Їх збільшення в структурі експорту здатне забезпечити розширення ринків збуту та створити передумови для підвищення ефективності виробничих систем від мікро- до макрорівня.

Література

1. Антонюк О.П. Аналіз структури експорту агропродовольчої продукції / О.П. Антонюк, П.О. Антонюк // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 3(23). – С. 27-32.
2. Бестужева С. В. Напрями зовнішньоторговельного розвитку агропромислового розвитку України / С. В. Бестужева // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №4. – С. 41-45.
3. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції [Текст] / М.Г. Бетлій [та ін.] ; ред. О.М. Бородіна ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – Ужгород : ІВА, 2006. – 496 с.
4. Кваша С.М. Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції / С.М. Кваша, В.І. Власов. – Київ, ННЦ ІАЕ, 2013. – 80 с.
5. Сайкевич М.І. Експортний потенціал сільськогосподарських підприємств / М.І. Сайкевич, О.Д. Сайкевич // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3(41). – С. 104–110.
6. Шубравська О.В. Перспективи реалізації експортного агропродовольчого потенціалу України / О.В. Шубравська // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №4. – С. 27–32.
7. Яценко О.М. Розвиток експортного потенціалу аграрного сектора економіки України в умовах глобалізації / О.М. Яценко, Н.Г. Невзгляд, А.Г. Невзгляд // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 3. – С. 39-48.
8. FAOSTAT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat3.fao.org/download/T/TP/E>.
9. The World Bank [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/data-catalog/country-profiles>

References

1. Antoniuk, O.P. and Antoniuk, P.O. (2014), "Analysis of the structure of exports agrifood products", *Food Industry Economics*, no. 3(23), pp. 27–32.
2. Bestuzheva, S.V. (2015), "Foreign Trade Development Directions in the Agriculture of Ukraine", *Global and National Economic Problems*, no. 4, pp. 41–45.

3. Betliy, M.H., Borodina, O.M. et al. (2006), *Ahrarnyi sektor Ukrainy na shliakhu do yevrointehratsii* [Agricultural Sector of Ukraine on the Way towards European Integration], monograph, IBA, Uzhgorod, Ukraine, 496 p.
4. Kvasha, S.M. and Vlasov, V.I. (2013), *Eksport ta import produktsii ahrarnoho sektoru Ukrainy: stan ta tendentsii* [Exports and Imports of the Agri-Food in Ukraine: Status and Trends], NSC IAE, Kyiv, Ukraine, 80 p.
5. Saikevych, M.I. and Saikevych, O.D. (2013), "Export Potential of Agricultural Enterprises", *Innovative Economy*, no. 3(41), pp. 104–110.
6. Shubravska, O.V. (2007), "Prospects of Developing the Agri-Food Export Potential of Ukraine", *Pressing Issues of Economy*, no. 4, pp. 27–32.
7. Yatsenko, O.M., Nevzghliad, N.H. and Nevzghliad, A.H. (2015), "Development of Export Potential of the Agricultural Sector of Ukraine in Terms of Globalization", *Foreign Trade; Economics, Finance, Law*, no. 3, pp. 39–48.
8. FAOSTAT. – <http://faostat3.fao.org/download/T/TP/E> (access date 05.06.2016).
9. The World Bank. – <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?view=chart> (access date 05.06.2016).

Рецензент: д.е.н., професор ННЦ "Інститут аграрної економіки" М.І. Пугаčov

УДК 338.36:652.8

Маркова Є.Ю.,
к.е.н, здобувач
Харківський національний технічний університет сільського
господарства ім. Петра Василенка

ЛОГІСТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-СТРУКТУРАМИ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Markova Ye.Yu.,
cand.sc.(econ.), candidate for a degree
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

LOGISTIC MANAGEMENT OF BUSINESS STRUCTURES OF FISHERY COMPLEX IN A COMPETITIVE ENVIRONMENT

Постановка проблеми. Участь держави в логістизації рибної галузі має здійснюватися шляхом використання комплексу регуляторів, найважливішими з яких є: система розподілу квот, бюджетна, податкова, кредитна, зовнішньоекономічна, соціальна політика. Розвитку державних функцій у сфері регулювання рибогосподарської діяльності на різних ієрархічних рівнях сприяють: розвиток механізму квотування як інструменту впливу на рівень логістизації бізнес-процесів; розширення форм інформаційного забезпечення та галузевого консалтингу з логістичною спрямованістю; модернізація оподаткування, фінансово-кредитних, страхових і інвестиційних функцій, митної і тарифної політики; реструктуризація боргів рибогосподарських організацій і ін.

Модернізація методів макрологістичної підтримки рибогосподарських бізнес-процесів вимагає розвитку державної інформаційної системи про стан запасів, умови промислу і використання водних біологічних ресурсів (ВБР), про логістичні можливості виробничих й інфраструктурних організацій рибної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема логістичного управління бізнес-структурами рибогосподарського комплексу в конкурентному середовищі аналізували у своїх працях такі науковці, як: О.Е. Довбиш, В.К. Кисельов, О.М. Клименко, В.А. Корчмит, К.С. Колеснікова, Л.С. Ладонько, Р.М. Скупський, І.Ю. Гришова, О.В. Митяй, Т.С. Шабатура, О.О. Красноручський, Л.М. Наумова, О.Б. Наумов, Т.М. Гнат'єва, Б.О. Язлюк, М.Ю. Щербата [1-12] та ін.

Зокрема Скупський Р.В. вважає, що Україна, маючи традиційно високий рівень споживання риби та морепродуктів, берегову морегосподарську інфраструктуру, повинна ініціювати процеси щодо